

Ігор КОЗАК

здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
кафедри історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

РОЛЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЧЕРЕЗ КУЛЬТУРНІ ТА ОСВІТНІ ІНІЦІАТИВИ В ГАЛИЧИНІ

Митрополит Андрей Шептицький був однією з найвизначніших постатей в історії України, зокрема Галичини, завдяки своїй багатогранній діяльності, спрямованій на розвиток української культури, освіти та національної свідомості в першій половині ХХ ст. У часи, коли українці перебували під владою іноземних держав, зазнаючи політичного та культурного гніту, його зусилля стали фундаментом для збереження національної ідентичності та формування інтелектуальної еліти. Його ініціативи охоплювали реформування освіти, підтримку мистецтва, видавничої справи, створення культурних осередків, благодійність і духовне виховання, що зробило його ключовим діячем національного відродження.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності А. Шептицького була трансформація освітньої системи. Розуміючи, що освіта є основою для національного розвитку, він активно сприяв створенню та модернізації навчальних закладів, які готували нове покоління освічених українців. Особливу увагу митрополит приділяв духовним семінаріям, де вдосконалював підготовку священників, які мали поєднувати релігійне служіння з просвітницькою діяльністю та поширенням національних цінностей. Водночас він підтримував світські навчальні заклади, такі як гімназії, технічні школи та проекти зі створення українського університету у Львові. Хоча Перша світова війна завадила реалізації указу про заснування університету, А. Шептицький сприяв відкриттю Українського таємного університету в 1921 р. Цей заклад, незважаючи на репресії польської влади, став осередком національної освіти. У 1924 р. митрополит провів урочисту службу в соборі Святого Юра для студентів і викладачів цього університету, підкресливши свою підтримку їхніх зусиль.

Значний внесок А. Шептицького полягав у розвитку видавничої діяльності, яка відігравала ключову роль у популяризації української мови, літератури та культури. Він надавав кошти на видання українських періодичних видань,

таких як журнали «Поступ», «Українське юнацтво» та дитячий часопис «Наш приятель», які сприяли поширенню національних ідей серед молоді та широкої аудиторії. Під його патронатом публікувалися наукові праці, літературні твори та релігійні тексти, що допомагало зберігати українську ідентичність у період культурного тиску. Наприклад, у Національному музеї у Львові, створеному за його підтримки, видавалися такі праці, як «Початки книгодрукування на Україні» І. Свенціцького та «Дерев'яні церкви Галицької України» О. Лушпинського, які популяризували історію та мистецтво України.

Культурна діяльність митрополита скеровувалася на підтримку українського мистецтва та створення сприятливого середовища для його розвитку. Як меценат, він фінансував діяльність художників, письменників і музикантів, організовуючи виставки, концерти та літературні заходи, які формували культурний простір Галичини. У 1923 р. А. Шептицький придбав приміщення для малярської школи Олекси Новаківського, випускники якої, зокрема М. Левицький і М. Мороз, стали визначними митцями. Він також підтримував етнографічні ініціативи, скеровані на збереження народних ремесел, музики та традицій, що сприяло зміцненню національної свідомості. Театральні постановки, народні свята та мистецькі проекти, які він фінансував, популяризували українську культуру серед різних верств населення.

Важливим аспектом діяльності А. Шептицького було створення культурних інституцій, які стали осередками збереження української спадщини. У 1911 р. він викупив будівлю для Національного музею у Львові, який відкрився для відвідувачів у 1913 р. Митрополит особисто збирав архівні матеріали в Львові, Відні та Римі, пов'язані з історією унійного руху в Галичині, для поповнення музейних фондів. Цей музей, що нині носить його ім'я, став центром культурно-просвітницької роботи. Благодійність А. Шептицького мала значний соціальний вплив, особливо в періоди воєнних і економічних криз. Він засновував притулки, лікарні та бурси для незаможних, сиріт і жертв політичних репресій. Наприклад, у Львові він організував бурсу для бідних учнів, а талановитих дітей відправляв на навчання за кордон. Молоді священники за його підтримки здобували освіту в престижних богословських інститутах Європи, зокрема в Італії, Німеччині та Франції. У Коломиї він виділив кошти для товариства «Руський жіночий кружок», яке утримувало бурсу для дівчат, а також фінансував школи товариства «Рідна школа» та читальні «Просвіти», пожертвувавши значні суми, зокрема 70 тис. злотих.

Духовна освіта була ще одним пріоритетом митрополита, який вважав, що священники мають бути не лише релігійними наставниками, а й громадськими лідерами. Під його керівництвом духовні семінарії у Львові поєднували

богослов'я з гуманітарними дисциплінами, такими як філософія, література та історія. Наприклад, Лавра Святого Антонія у Склинові отримала від А. Шептицького бібліотеку Пальмієрі, що стала цінним ресурсом для богословських студій. Його зусилля сформували нове покоління духовенства, яке активно долучалося до національного руху та просвітницької роботи.

А. Шептицький також сприяв розвитку професійної освіти, створюючи ремісничі школи для молоді з малозабезпечених сімей. У Львові заснував дяківську школу, в якій навчали диригентської майстерності, кооперації та ремесел, а також кравецьку школу «Труд» для дівчат і ремісничу бурсу для хлопців. У селі Милування він організував господарсько-городницьку школу, а в Коршеві – садівничу школу для молодих господинь. Ці заклади надавали не лише освіти, а й житло, що було критично важливим для бідних учнів. Такі ініціативи сприяли економічній самостійності та соціальній інтеграції молоді.

Митрополит тісно співпрацював із Науковим товариством імені Шевченка, почесним членом якого він був, і «Українським педагогічним товариством», підтримуючи наукові дослідження та освітні проєкти. Він фінансував видання академічних праць і створював платформи для обміну знаннями між вченими, що сприяло розвитку української науки, зокрема історії та філософії. Його зусилля зміцнювали позиції української мови та літератури в умовах іноземного панування.

Наслідки діяльності А. Шептицького мали тривалий вплив на українську культуру та освіту. Багато створених ним інституцій, таких як Національний музей чи освітні заклади, продовжували функціонувати, зберігаючи національну спадщину. Його внесок у формування національної свідомості через освіту, мистецтво та духовність став основою для розвитку української культури в ХХ ст. А. Шептицький поєднував релігійне лідерство з культурною діяльністю, виступаючи патроном національного відродження.

Підсумовуючи діяльність митрополита А. Шептицького, варто зауважити, що вона скеровувалася на комплексне зміцнення української нації. Він усвідомлював, що освіта та культура є ключовими для збереження національної ідентичності та підготовки до незалежності. Його ініціативи – від реформування освіти й підтримки мистецтва – до благодійності та збереження спадщини – залишили глибокий слід в історії України, зробивши його символом духовної та національної боротьби за свободу і гідність.

Список використаних джерел

1. Владика Галицький. *Український тиждень*. 19 квітня 2011.
2. Войналович В. Шептицький Андрей / Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 783.

3. Ленчик В. Шептицький Андрей (хресні імена Роман, Олександр, Марія) / Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж-Нью-Йорк: Молоде життя, 1955–1995. Т. 10. С. 3841–3844.
4. Маринович М. Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми». Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 248 с.
5. Редліх Ш. Невизнаний Шептицький. *Тиждень.ua*. 13 квітня 2012.
6. Хом'як О., Гайова О. Андрей Шептицький піввіку оберігав Церкву та її вірян. *Високий Замок*. 30 січня – 1 лютого 2015.
7. Басараб В. І. Державотворча концепція та національно-патріотичні ідеї митрополита Андрея Шептицького: дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Ужгород: ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», 2019. 337 с.
8. Українська Греко-Католицька церква: минуле і сучасне: монографія / Вегеш М., Концур-Карабінович Н., Марчук В., Палінчак М., Голонич Я. Fairmont, WV, USA, 2020. 380 с.
9. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. 608 с.

Олександр МОРЗИНСЬКИЙ

здобувач вищої освіти третього

(освітньо-наукового) рівня

кафедри історії України, археології

та спеціальних галузей історичних наук

Тернопільського національного

педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

ДУХОВНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ НАСТАВНИЦТВО АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ТОВАРИСТВ

Митрополит Андрей Шептицький, видатний духовний лідер Греко-Католицької Церкви (далі – ГКЦ), відігравав ключову роль у формуванні патріотично свідомої молоді в Галичині в першій половині ХХ ст. У складний міжвоєнний період, коли український народ стикався з політичним тиском і культурною асиміляцією з боку польської та радянської влад, А. Шептицький активно співпрацював із молодіжними організаціями, сприяючи вихованню нового покоління українців, здатних відстоювати національні інтереси. Його діяльність охоплювала підтримку освітніх, культурних, спортивних і релігійних ініціатив, спрямованих на розвиток молоді, що стало основою для зміцнення національної свідомості та громадянської активності. А. Шептицький бачив у молоді силу, яка могла забезпечити майбутнє нації, і тому його наставництво